

4.Zasadnutie Mládežníckej rady pri Rade mládeže Slovenska

Téma: Politická participácia

VÝSKUMNÁ ANALÝZA DOTAZNÍKOVÉHO ZISŤOVANIA A FOKUSOVEJ SKUPINY

Tento analytický dokument prepája kvantitatívne dáta získané prostredníctvom dotazníkového zisťovania s kvalitatívnymi zisteniami z diskusie vo fokusovej skupine poradného panelu. Cieľom analýzy je zachytiť skúsenosti mladých s politickou participáciou, identifikovať opakujúce sa bariéry zapájania sa a pomenovať faktory, ktoré ovplyvňujú ich rozhodovanie v oblasti verejného diania.

V texte sa používajú označenia ako mladí, respondenti alebo účastníci v rodovo univerzálnom význame. Pojmy sú používané kolektívne a zahŕňajú všetky rodové identity.

1. Úvod

Táto analýza sa zameriava na skúsenosti mladých ľudí s občianskou a politickou participáciou, so špecifickým dôrazom na volebnú účasť, formy zapájania sa do verejného diania, motivácie a bariéry participácie a vnímanie extrémizmu v prostredí mladých.

Výstup kombinuje kvantitatívne dáta získané prostredníctvom dotazníkového zisťovania s kvalitatívnymi zisteniami z diskusie vo fokusovej skupine. Tento kombinovaný prístup umožňuje zachytiť nielen frekvenciu vybraných javov, ale aj ich význam, kontext a subjektívne interpretácie zo strany účastníkov.

Cieľom analýzy nie je vytvoriť reprezentatívny obraz celej populácie mladých ľudí, ale identifikovať opakujúce sa skúsenosti, postoje a bariéry, ktoré sa objavujú v rámci sledovanej skupiny. Zistenia preto predstavujú analytický pohľad do konkrétnych

skúseností mladých a poukazujú na oblasti, ktoré môžu mať význam pre tvorbu politík, vzdelávacích aktivít a podporných mechanizmov v oblasti participácie.

Analýza ukazuje, že záujem o zapájanie sa do verejného diania medzi mladými existuje, no jeho konkrétna podoba je výrazne ovplyvnená praktickými prekážkami, sociálnym prostredím a mierou dôvery v inštitúcie. Participácia sa v skúsenosti mladých neprejavuje len prostredníctvom volieb, ale čoraz častejšie aj prostredníctvom neformálnych foriem občianskej angažovanosti.

2. Volebná účasť a jej prekážky

Z kombinácie dotazníkových odpovedí a diskusie vo fokusovej skupine vyplýva, že volebná participácia je medzi mladými vnímaná ako významná súčasť občianskej zodpovednosti, no jej motivácie majú prevažne pragmatický a ochranný charakter.

Dotazníkové dáta naznačujú, že časť respondentov zatiaľ nemala možnosť zúčastniť sa volieb z dôvodu veku, čo prirodzene limituje ich osobnú skúsenosť s volebným procesom. Medzi tými, ktorí už disponujú volebným právom, sa však objavuje pomerne vysoká miera deklarovanej účasti.

Konkrétne sa ukazuje, že:

- približne polovica respondentov zatiaľ nemohla voliť z dôvodu veku,
- medzi oprávnenými voličmi 6 zo 14 uviedlo, že sa volieb zúčastňujú pravidelne,
- väčšina respondentov bez skúsenosti s hlasovaním deklaruje jasný zámer voliť v budúcnosti.

Diskusia vo fokusovej skupine dopĺňa tieto zistenia o hlbší interpretačný rámec motivácií. Respondenti opisovali voľby ako „inštitút ochrany“, ktorý umožňuje zabrániť posilneniu politických aktérov vnímaných ako rizikových. Volebná participácia je preto často

motivovaná snahou minimalizovať negatívne scenáre, nie výlučne podporovať konkrétne politické vízie.

Výrazným prvkom je negatívna motivácia, ktorá sa prejavuje rozhodnutím voliť „proti niekomu“. Tento obranný mechanizmus sa javí ako silnejší než pozitívna identifikácia s politickým programom.

Zároveň sa ukazuje, že význam jednotlivých typov volieb nie je vnímaný rovnocenne. Respondenti hodnotia dôležitosť volieb predovšetkým podľa ich bezprostredného dopadu na každodenný život.

Za významnejšie sú vnímané najmä:

- komunálne voľby,
- voľby do samosprávnych krajov.

Dáta odhaľujú výrazný paradox v hierarchii dôležitosti jednotlivých typov volieb. Hoci sú parlamentné voľby kľúčovým mocenským inštitútom štátu, v subjektívnom hodnotení respondentov skončili na poslednom mieste. Až 10 zo 14 respondentov prideliť parlamentným voľbám najnižšiu známku dôležitosti (5). Tento výsledok naznačuje rastúcu rezignáciu na 'veľkú politiku' a naznačuje, že mladí lídri nevidia v celoštátnej úrovni efektívny nástroj na presadzovanie zmien, ktoré sa ich bezprostredne dotýkajú.

Diskusia vo fokusovej skupine zároveň poukazuje na význam logistických bariér, ktoré môžu reálne znižovať ochotu participovať, najmä medzi mladými ľuďmi študujúcimi alebo pracujúcimi v zahraničí.

Medzi najvýraznejšie identifikované prekážky patrili:

- administratívna náročnosť hlasovania zo zahraničia,
- potreba fyzického cestovania za účelom vybavenia dokumentov alebo samotného hlasovania.

Zaujímavý moment predstavuje aj rozdiel medzi vlastnou motiváciou respondentov a vnímaním motivácie ich rovesníkov.

Dotazníkové dáta ukazujú, že:

- až 10 zo 14 respondentov hodnotilo vlastnú motiváciu zapájať sa do verejného diania najvyššou známkou 5,
- pri hodnotení rovesníkov dominovali skôr stredné hodnoty, s priemernou známkou hodnotenia 3.

Fokusová skupina tieto zistenia dopĺňa o interpretáciu, podľa ktorej rovesníci často rezignujú na účasť vo voľbách v prípade, že nenájdu kandidáta, ktorý by plne zodpovedal ich očakávaniam. Tento postoj je sprevádzaný presvedčením, že jednotlivý hlas nemá významný dopad na výsledok volieb.

3. Formy občianskej participácie

Jedným z najvýraznejších zistení vyplývajúcich z kombinácie oboch zdrojov dát je presun občianskej angažovanosti mimo tradičných politických štruktúr. Mladí ľudia sa neodkláňajú od verejného diania ako takého, ale preferujú flexibilnejšie a menej formalizované formy participácie.

Dotazníkové odpovede poukazujú na vysokú mieru zapojenia do aktivít, ktoré umožňujú rýchlu reakciu na aktuálne spoločenské témy.

Najčastejšie uvádzané formy participácie zahŕňali:

- účasť na protestoch – 11 zo 14 respondentov sa zúčastnilo protestu počas posledného roka,
- podpisovanie petícií alebo bojkot produktov – túto skúsenosť uviedlo 10 zo 14 respondentov,
- zapájanie sa do aktivít reagujúcich najmä na témy ako politická korupcia a ľudské práva.

Zároveň sa ukazuje výrazne nízka miera zapojenia do formálnych politických štruktúr.

Konkrétne:

- až 14 zo 14 respondentov uviedlo, že nie sú členmi politickej strany ani jej mládežníckeho krídla.

Napriek absolútnemu odmietaniu tradičných politických strán (0 respondentov) vykazuje skupina mierny sklon k zapájaniu sa do sociálnych hnutí. Traja respondenti (21 %) deklarovali členstvo v hnutiach zameraných na ľudské práva, ekológiu či feminizmus. Hoci ide o menšinu, v kontexte nulového záujmu o stranícku politiku to potvrdzuje tézu, že mladí ľudia preferujú hodnotovo orientované a tematicky vyhranené kolektívy pred ideologickými celkami politických strán.

Diskusia vo fokusovej skupine tieto zistenia dopĺňa o širší sociálny kontext participácie. Účasť na protestoch je vnímaná ako významný symbol slobody, no jej realizácia je podmienená regionálnymi podmienkami a mierou anonymity.

Respondenti poukazovali na zásadné rozdiely medzi veľkými mestami a menšími regionálnymi centrami. V menších mestách je participácia spojená so stratou anonymity a potenciálnymi sociálnymi dôsledkami.

Ako najvýraznejšie bariéry boli pomenované najmä:

- strach z nálepkovania v komunite,
- obavy zo sociálneho vylúčenia,
- v niektorých prípadoch aj obavy z fyzických útokov.

Tieto faktory vedú k presunu participácie do väčších miest, kde anonymita poskytuje vyšší pocit bezpečia. Zároveň sa ukazuje aj pozitívny rozmer protestov, ktoré sú v mestskom

prostredí vnímané ako priestor na stretávanie s podobne zmýšľajúcimi ľuďmi a posilňovanie občianskej identity.

4. Motivácie a bariéry zapájania sa

Významným momentom v dátach je identifikácia faktorov, ktoré mladých motivujú k participácii, ako aj bariér, ktoré ich od zapájania odrádzajú. Ukazuje sa, že participácia je podmienená kombináciou osobnej relevancie tém, dôvery v inštitúcie a pocitu bezpečia.

Dotazníkové dáta ukazujú, že jedným z najsilnejších motivačných faktorov je možnosť ovplyvniť bezprostredné prostredie, v ktorom respondenti žijú.

Za najvýznamnejšie motivačné faktory boli označené najmä:

- možnosť ovplyvniť kvalitu života vo vlastnom meste – 10 zo 14 respondentov pridelilo tomuto faktoru najvyššie hodnotenie,
- osobná blízkosť k téme alebo jej priama relevancia pre vlastný život.

Na druhej strane sa identifikovali aj výrazné bariéry participácie.

Medzi najčastejšie uvádzané patrili:

- nedôvera v politikov,
- nedostatok času,
- nedostatok informácií.

Analýza bariér vyvracia mýtus o všeobecnej apatii mladých. Kým čistý 'nezáujem o politiku' uviedol len jeden respondent, výrazne častejšie sa objavovali bariéry psychologického a bezpečnostného charakteru. Strach z konfliktov označili až 4 zo 14 respondentov, čo z neho robí relevantnejšiu prekážku než samotný nezáujem. Ak k tomu pripočítame obavy z nálepkovania v regiónoch a neistotu ohľadom ochrany osobných údajov, ukazuje sa, že hlavným nepriateľom participácie nie je ľahostajnosť, ale obava z narušenia osobnej bezpečnosti a sociálnej stability.

Fokusová skupina tieto bariéry rozširuje o nový a výrazný prvok – obavy z možných represívnych dôsledkov občianskej angažovanosti. Respondenti poukazovali na neistotu súvisiacu s ochranou osobných údajov a možnými kontrolami v neziskovom sektore.

Ako riziká boli pomenované najmä:

- obavy z monitorovania aktivít alebo kontrol zo strany štátu,
- neistota ohľadom bezpečnosti osobných údajov,
- potenciálne dopady verejnej angažovanosti na budúcu kariéru.

Tieto zistenia poukazujú na potrebu posilňovania dôvery v bezpečnosť občianskych aktivít a transparentnosť inštitucionálnych procesov.

5. Extrémizmus v prostredí mladých

Z kombinácie kvantitatívnych a kvalitatívnych dát vyplýva, že téma extrémizmu je v sociálnom prostredí mladých prítomná ako každodenná skúsenosť aj ako širší spoločenský fenomén.

Dotazníkové dáta ukazujú, že časť respondentov sa pravidelne stretáva s rovesníkmi, ktorí podporujú extrémistické politické subjekty.

Konkrétne:

- 6 zo 14 respondentov uviedlo, že sa s takýmito postojmi stretáva občas,
- len 2 respondenti uviedli, že sa s nimi nestretávajú vôbec.

Diskusia vo fokusovej skupine dopĺňa tieto zistenia o vysvetlenie mechanizmov, ktoré môžu stať za príklonom k extrémistickým postojom. Respondenti poukazovali na význam marketingových stratégií založených na budovaní identity a pocitu spolupatričnosti.

Extrémistické prostredie je vnímané ako priestor, ktorý mladým poskytuje pocit prijatia, jasnú identitu a sociálne ukotvenie. V obdobiach spoločenskej neistoty sa tento proces môže ešte zosilňovať.

Radikalizácia tak v niektorých prípadoch nadobúda charakter symbolického odporu voči mainstreamovým hodnotám a predstavuje skôr psychologickú než programovú voľbu.

Zhrnutie

Zistenia tejto analýzy poukazujú na to, že občianska participácia mladých má prevažne pragmatický charakter a je výrazne ovplyvnená konkrétnymi životnými podmienkami, dostupnosťou nástrojov participácie a pocitom bezpečia pri zapájaní sa do verejného diania.

Volebná účasť je medzi mladými vnímaná ako dôležitý nástroj ochrany demokratických princípov, no jej realizácia je často motivovaná skôr snahou predchádzať negatívnym scenárom než podporovať konkrétne politické vízie. Zároveň sa ukazuje, že praktické prekážky, najmä administratívna náročnosť hlasovania zo zahraničia, môžu predstavovať významný faktor ovplyvňujúci ochotu participovať.

Významným zistením je aj presun občianskej angažovanosti mimo formálnych politických štruktúr. Mladí sa nevyhýbajú verejnému daniu, ale preferujú flexibilnejšie formy

zapájania sa, ktoré umožňujú rýchlu reakciu na aktuálne spoločenské témy. Účasť na protestoch či podpísanie petícií predstavujú dostupné nástroje vyjadrenia postoja, pričom ich využívanie je zároveň podmienené mierou anonymity a bezpečnosti v konkrétnom prostredí.

Analýza zároveň poukazuje na prítomnosť viacerých bariér participácie, ktoré presahujú individuálne motivácie. Okrem nedostatku času či informácií sa objavujú aj obavy súvisiace s možnými sociálnymi dôsledkami angažovanosti, vrátane stigmatizácie v menších komunitách alebo neistoty v oblasti ochrany osobných údajov.

V kontexte extrémizmu sa ukazuje, že jeho prítomnosť v prostredí mladých nie je len politickým fenoménom, ale aj sociálnym procesom spojeným s hľadaním identity a pocitu spolupatričnosti. Tieto zistenia naznačujú potrebu systematickej práce s mladými v oblasti kritického myslenia, mediálnej gramotnosti a bezpečných foriem participácie.

Celkovým posolstvom analýzy je, že záujem mladých o politickú participáciu existuje, no jeho realizácia je podmienená viacerými praktickými a sociálnymi faktormi. Otázkou preto nie je, či majú mladí potenciál zapájať sa do verejného života, ale aké podmienky je potrebné vytvoriť, aby sa tento potenciál mohol rozvíjať dlhodobo, bezpečne a udržateľne.